

№5

«INSON KAPITALI VA
IJTIMOIY RIVOJLANISH»

«HUMAN CAPITAL AND SOCIAL DEVELOPMENT»
«ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ И СОЦИАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ»

ISSN: 3030-3672

Google
scholar

Volume 5, Issue 5, 2023

Samarqand_2023

SCAN ME

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SHAROF RASHIDOV NOMIDAGI SAMARQAND
DAVLAT UNIVERSITETI**

V SON

Inson kapitali va ijtimoiy rivojlanish jurnali
Journal Human capital and social development
**Журнал Человеческий капитал и социальное
развитие**

<https://doi.org/10.59251/2181-3973.2023.v3.138.3.2524>

МАҲАЛЛА ТИЗИМИДА ИЖТИМОЙ ХИЗМАТЛАР КЎРСАТИШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ

Каржавова Хуршида Абдумаликовна,
Самарқанд давлат университети ўқитувчиси
Тел: +998 91 524 87 87.

Эл.манзил: karjavova87@gmail.com

Аннотация: мазкур мақолада маҳалла тизимида инновацион ижтимоий хизматлар кўрсатишнинг асосий йўналишлари, ижтимоий соҳада маркетинг хизматларининг энг муҳим хусусиятлари, ижтимоий соҳага инновацион технологияларни жорий қилишдаги омиллар, уларнинг ўзига хос хусусиятлари очиқ берилган.

Таянч сўз ва тушунчалар: Инновация, инновацион фаолият, маркетинг тадқиқотлари, ижтимоий хизмат.

Аннотация: в статье описаны основные направления предоставления инновационных социальных услуг в системе микрорайона, важнейшие особенности маркетинга услуг в социальной сфере, факторы внедрения инновационных технологий в социальную сферу, их особенности.

Ключевые слова: Инновации, инновационная деятельность, маркетинговые исследования, социальное обслуживание.

Abstract: this article describes the main directions of providing innovative social services in the neighborhood system, the most important features of marketing services in the social sphere, factors in the introduction of innovative technologies into the social sphere.

Key words: Innovation, innovative activity, marketing research, social service.

Кириш. Ҳар қандай давлат халқаро даражадаги ўрни ва рақобатбардошлиги нафақат унинг иқтисодий ривожланиш даражаси, балки жамият тараққийоти ижтимоий ривожланиш ҳолатига ҳам боғлиқдир. Ҳозирги вақтда дунёда жамиятнинг ижтимоийлашув жараёнилари содир бўлмоқдаки, бу ҳолат, ўз навбатида жамиятда инсон капиталининг ривожланиши, меҳнат салоҳиятининг интеллектуаллашуви ҳамда инновацияларни ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш жараёниларига жорий қилиниши орқали амалга оширилади.

Жаҳон иқтисодийнинг глобаллашуви ва фан сиғими юқори бўлган технологияларга асосланган хизмат кўрсатишнинг устувор ривожланиши ҳар қандай давлатда иқтисодий ўсишни таъминлаш ва аҳоли турмуш сифати ошишининг зарурий шарти инновацион фаолиятни амалга ошириш асосида аниқланади. Инновацион фаолият давлатнинг иқтисодий ва илмий-техник имкониятлари, унинг инновацион йўналишдаги сиёсати ва салоҳияти ҳамда

жамиятнинг маънавий ҳолатига бевосита боғлиқдир.

Республикамізда маҳалла институти ўзини-ўзи бошқариш органи сифатида муайян ҳудуддаги ижтимоий-сиёсий, маданий ва бошқа масалаларда мустақил фаолият олиб боровчи ижтимоий тузилмадир. Сўнгги йилларда мазкур институтга эътибор кучайди. Аҳолининг барча муаммолари энди маҳалланинг ўзида ҳал этиладиган бўлди. «Темир дафтар», «Аёллар дафтари», «Ёшлар дафтари» ташкил этилди. Аҳоли билан ишлашнинг «маҳаллабай», «хонадонбай» тизими йўлга қўйилди⁶³.

Маҳалла тизимида ижтимоий хизматлар бўйича инновацион фаолият юқоридан пастга ва пастдан юқorigа қараб иерархия тамойили асосида ривожланиши лозим. Шунга кўра, ҳозирги вақтда ушбу фаолият ҳам миллий даражага, ҳам ҳудудий даражага тегишлидир. Инновацион

⁶³ Янги Ўзбекистон. № 99 (621), 2022 йил 19 май, пайшанба. 1 саҳифа.

оқимнинг юқори босқичида (илмий соҳада бошқаришнинг миллий ва ҳудудий даражаси) унинг фаолиятини режалаштириш асосида доимий турадиган хизмат кўрсатиш талаблари тўлиқ аниқланган бўлиши керак.

Фойдаланилган адабиётлар таҳлили. «Инновация» атамасининг ижтимоий соҳада кенг тарқалиши унинг қўлланиш чегараларини кенгайтирди ва шу билан бирга уни таҳлил этиш ва бошқариш учун муайян даражада янада мавҳумлаштирди. П.Н.Завлиннинг⁶⁴ тадқиқотларида ва А.Е.Когут⁶⁵ таҳрири остида чоп этилган тўпламда «инновация» тушунчасини қўлланилиши инсон фаолиятининг исталган соҳасидаги янгиликни ифодалаш учун, яъни объектнинг мавжуд ҳолатидан фарқ қилишига олиб келувчи исталган ўзгаришга инновация деб қараш мумкинлиги таъкидланади. Иқтисодий тадқиқотларда ушбу ёндашувдан И.Б.Гурковнинг⁶⁶ ишида фойдаланилган: «Инновация – ғоя (фикр) ёки амал-лар тарзининг (тизим, дастур, қурилма, жараён, маҳсулот ёки хизмат) қабул қилиниши бўлиб, қўллашга қабул қилаётган ташкилот учун улар янгилик ҳисобланади». Мазкур талқинда инновация деганда амалда ташкилот даражасида турли фаолият соҳасидаги муайян ўзгаришлар тушунилади.

У.Е.Саудер ва А.С.Нашарлар халқаро стандартларга риоя қилган ҳолда инновацияни бозор талабидан келиб чиқиб, янги ёки такомиллаштирилган маҳсулотларда, амалиётда фойдаланиладиган янги ёки такомиллаштирилган технологик жараёнларда, ижтимоий эҳтиёжларни

қондиришга қаратилган янги хизматлар ва янги ёндашувларда мужассамлашган фаолият натижаси деб қарайдилар⁶⁷.

Замон ўзгариши, талаб ва эҳтиёжларнинг табора ортиб бориши бу соҳада янги-янги ҳолатлар ва хусусиятларнинг вужудга келиши юқоридаги олимларнинг қарашларини такомиллаштиришни тақозо этади. Шу нуқтаи назардан тақиқотимизда маҳалла тизимида инновацион ижтимоий хизматлар кўрсатишни асосий йўналишларини тадқиқ қилиш асосий мақсад қилиб олинди.

Тадқиқот методологияси. Тадқиқот жараёнида илмий абстракция, индукция ва дедукция усулларида фойдаланилган.

Таҳлил ва натижалар. Бугунги кунда республикада ижтимоий хизматларнинг барча турлари ичида энг кенг тарқалгани ҳали ҳам нафақалар, моддий ва натура кўринишдаги ёрдам беришдир. Тадқиқотлар шуни кўрсатмоқдаки, ижтимоий хизматлар соҳаси жадал суръатларда ривожланмоқда, аҳолининг турли гуруҳлари эҳтиёжларини янада кенгроқ ва тўлиқроқ ҳисобга олиш ҳамда бунинг учун янги инновацион технологиялардан фойдаланиши лозим бўлган янги турдаги ижтимоий институтлар ташкил қилинмоқда.

Шунинг учун маҳалла тизимида умуман олганда, ижтимоий соҳада маркетинг хизматларининг энг муҳим хусусиятлари қуйидагилардан иборат бўлиши керак деб ҳисоблаймиз:

1. маркетинг муаммоларига ечим топишга тизимли ёндашиш. Бунда «тизимли» категорияси маркетинг хизматлари мажмуасини ривожлантириш, истеъмолчиларга комплекс хизматлар кўрсатиш, ижтимоий хизматлар ишлаб чиқарувчиси олдида турган маркетинг муаммоларини тизимли ҳал этишдан иборат;

2. асосий маркетинг муаммоларини ҳал қилишга, шу жумладан маркетинг

⁶⁴ Завлин Г.Ш. Инновации в рыночной экономике // Гуманитарные науки. 1997, №3. с. 4-5.

⁶⁵ Преобразование научно-инновационной сферы в регионе: понятийный аппарат / РАН. Институт социально-экономических проблем, Сер. Теория и практика управления научно-инновационной сферой в регионе / Под. ред. А.Е.Когути. СПб., 1995, с. 6-8.

⁶⁶ Гурков И.Б. Инновационное развитие и конкурентоспособность. Очерки развития российских предприятий. М.: ТЕИС, 2003. с. 8.

⁶⁷ Саудер У.Е., Нашар А.С. Руководство по наилучшим методам трансфера технологий // Управление инновациями. М., Дело-лгд, 1995.

хизматлари стратегияси ва тактикасини амалга ошириш учун ресурсларни тўплашга эътибор қаратиш;

3. истеъмолчиларга хизмат кўрсатишда ихтисослашув ва кооперация, бу хизмат кўрсатиш соҳасидаги рақобатдош устунликлардан фаол фойдаланиш асосида бозорларни эгаллаш ва сақлаб қолиш имконини беради.

Аҳолига таклиф этилаётган ижтимоий хизматлар кўпинча маҳаллий жамоаларнинг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олмайди ва натижада жамият томонидан талаб қилинмайди. Юқори сифатли ижтимоий хизматларга эҳтиёж ортиб бораётган бир шароитда муассасалар ва ташкилотлар уларнинг хизматларига бўлган талабни рағбатлантириш ва мижозларнинг турли гуруҳлари эҳтиёжларини тўлиқ ўрганиш билан шуғулланмаяпти. Бу эса бутун ижтимоий хизматлар соҳа самарадорлигини пасайтиради.

Ижтимоий хизматларнинг маркетинг технологияларидан фойдаланиш туфайли ҳал қилиниши мумкин бўлган вазифалар орасида учта асосий гуруҳни ажратиб кўрсатиш мумкин:

1. истеъмолчилар учун хизматларнинг сифати, нархи, жойи, малакаси ва бошқалар каби энг муҳим хусусиятларига кўра уларга кўрсатиладиган ижтимоий хизматларнинг ишончлилигини ошириш;

2. ижтимоий хизматлар – ишлаб чиқарувчиларнинг хизмат кўрсатиш маркетинг режаларини тизимли амалга

ошириш асосида рақобатбардошлигини ошириш;

3. мижозларга хизмат кўрсатиш хавфсизлиги, бу хизматларга бўлган талабни қондиришда нафақат жисмоний хавфсизлик, балки иқтисодий, ижтимоий, экологик ва бошқаларни ҳам назарда тутади.

Бизнинг фикримизча, ижтимоий соҳага инновацион технологияларни жорий қилиш мақсадида қуйидаги омиллар самарали ва долзарб ҳисобланади:

1. маҳалла тизимида ижтимоий хизматлар кўрсатишни ривожлантириш учун ресурсларнинг етишмаслиги ижтимоий муаммоларни ҳал қилишнинг янги, арзонроқ усулларини излашни зарурат қилмоқда;

2. маҳалла тизимида аксарият ижтимоий муаммоларнинг кескинлашуви, уларни ҳал қилишда инновацион ёндашувларни ишлаб чиқишни талаб қилади;

3. мамлакатимиз учун инновацион бўлган кўплаб хорижий ижтимоий технологиялардан фойдаланишга олиб келувчи жамиятда очиқ сиёсатнинг амалга оширилиши;

4. корхона ва ташкилотларнинг ижтимоий соҳадаги хизматлари сифатига талабларни кучайтириш тенденцияси;

Ушбу омилларнинг ижтимоий соҳага таъсири маҳалла тизимида хизматлар кўрсатишнинг янги тушунчалари, усуллари ва технологияларини жорий этиш заруриятини юзага келтиради.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Янги Ўзбекистон. № 99 (621), 2022 йил 19 май, пайшанба. 1 саҳифа.
2. Завлин Г.Ш. Инновации в рыночной экономике // Гуманитарные науки. 1997, №3. с. 4-5.
3. Преобразование научно-инновационной сферы в регионе: понятийный аппарат / РАН. Институт социально-экономических проблем, Сер. Теория и практика управлений научно-инновационной сферой в регионе / Под. ред. А. Е.Козута. СПб., 1995, с. 6-8.
4. Гурков И.Б. Инновационное развитие и конкурентоспособность. Очерки развития российских предприятий. М.: ТЕИС, 2003. с. 8.
5. Саудер У.Е., Нашар А.С. Руководство по наилучшим методам трансфера технологий // Управление инновациями. М., Дело-лтд, 1995.

Mundarija

1. ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИ ДАВЛАТ-ХУСУСИЙ ШЕРИКЛИГИ РИВОЖЛАНИШИНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ.
Арабов Нурали Уралович Утемурадова Гулнарахан Хожаниязовна
2-12
2. ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПЕРЕХОДА К «ЗЕЛЕНОЙ» ЭКОНОМИКЕ И УСТОЙЧИВОМУ РАЗВИТИЮ.
Джалолова Саодат Зиёвадиновна
13-15
3. САМАРҚАНД ВИЛОЯТИДА ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИНИНГ ЎРНИ ВА УНИ ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎЛЛАРИ.
Бердиев Анвар Абдурахмонович
16-22
4. MAISHIY XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA AXBOROT RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH.
Sh.S.Sharifov
23-27
5. ЎЗБЕКИТОНДА ИННОВАЦИОН ЖАРАЁНЛАРНИ САМАРАЛИ ТАШКИЛ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ.
Собиров Илхом Хусанович
28-32
6. FOROBIYNING INSON OMILI RIVOJLANISHI HAQIDAGI IQTISODIY FIKRLARI.
Yuldashev Sh.Q. Xalikova L.N. Norkulov J.S.
33-36
7. RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BANK TIZIMINING BARQARO IQTISODIY TARAQQIYOTNI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNI VA AHAMIYATI.
Mardonova A.T
37-41
8. INSON KAPITALIGA INVESTITSİYALAR – IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING MUHIM OMILI.
Ruzibayeva Nargiza Hakimovna
42-49
9. ЧАКАНА ХИЗМАТЛАР СОҲАСИДА РАҚОБАТ СТРАТЕГИЯЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ НАЗАРИЙ ЁНДАШУВЛАРИ.
Султанова Нигина Уткуровна
50-54
10. АНАЛИЗ И ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ МЕДИЦИНСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.
Исломбек Умуров Фуркатович Усманова Дилафруз Каршиевна
55-61
11. TADBIRKORLIKDA RISKLAR VA ULARNI BAHOLASHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI.

Abdumalik Bektemirov
62-68
12. METHODOLOGY OF ASSESSMENT OF REGIONAL COMPETITIVENESS.
Amirov Akmal Merojovich
69-75
13. STATISTICAL ANALYSIS OF THE WELFARE LEVEL OF THE POPULATION OF UZBEKISTAN IN CENTRAL ASIA.
Ernazarov Ortik Eshnazarovich
76-81
14. КИЧИК БИЗНЕС СУБЪЕКТЛАРИДА МОЛИЯВИЙ БОШҚАРУВ ТИЗИМИНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ
Махмудов Жасурбек Эргашевич
82-89
15. РАЗВИТИЕ МОЛОДЁЖНОГО ТУРИЗМА: ОПЫТ САМАРКАНДА
Аллаёр Норбоев Исмаилович
90-93
16. PROVIDING EFFECTIVE ACTIVITY OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN IN THE EDUCATIONAL SERVICES MARKET, DEVELOPING A DEVELOPMENT STRATEGY.
Abdullayeva Zamira Muxtarovna
94-100
17. O‘ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORATNING HUQUQIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH
Nozimov Eldor Anvarovich
101-105
18. TURIZM INDUSTRIYASINING RIVOJLANISH OMILLARI
Obloqulov Ramazon Axtamovich
106-109
19. ХИЗМАТ КЎРСАТИШ КОРХОНАЛАРИДА РИСКЛАРНИНГ ШАКЛЛАНИШ САБАБЛАРИ, ТУРЛАРИ ВА ЙЎНАЛИШЛАРИ
Темирханов Абдулла Утебай-улы
110-118
20. САНОАТ ТАРМОҒИДА МЕҲНАТ РЕСУРСЛАРИДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ АСОСИДА КАМБАҒАЛЛИКНИ КАМАЙТИРИШ
Дониёрова Шахноза Дониёровна
119-126
21. МАИШИЙ ХИЗМАТЛАР СИФАТИНИ БАҲОЛАШ УСУЛЛАРИ: МЕЗОНЛАР ВА КЎРСАТКИЧЛАР
Ережепова Бибисара Абибуллаевна
127-135
22. ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИДА РАҚОБАТБАРДОШЛИК САЛОҲИЯТИНИ ОШИРИШНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ
Асенбаева Айдайгуль Еденбаевна
136-143
23. OLIY TA'LIM MUASSASALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI BAHOLASH METODIKASI
Murodov Alisher Murodjon o'gli
144-149

24. ТУРИЗМ ИНФРАТУЗИЛМАСИ РИВОЖЛАНИШИНИ БАҲОЛАШГА УСЛУБИЙ ЁНДАШУВ
Хаитов Охунжон Номоз ўғли
150-156
25. ҚИШЛОҚ МЕҲНАТ БОЗОРИДА ИШЧИ КУЧИГА ТАЛАБ ВА ТАКЛИФНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИ САМАРАЛИ ИҚТИСОДИЙ МЕХАНИЗМИ
Эшбўриев Умарбек Рашидович
157-163
26. ИЧКИ ВА КИРУВЧИ ТУРИСТЛАРГА ТУРИСТИК ХИЗМАТ КўРСАТИШДА ТУРИЗМНИ РАҚАМЛАШТИРИШНИНГ ўрни ва аҳамияти
З.Т.Бакаев Т.Рахмонов
164-167
27. IJTIMOIIY-IQTISODIY MUAMMOLAR VA ULARNING INSTITUSIONAL YESHIMLARI
Nizamov Axtam Numonovich
168-174
28. МАҲАЛЛА ТИЗИМИДА ИЖТИМОИЙ ХИЗМАТЛАР КўРСАТИШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ
Каржавова Хуршида Абдумаликовна
175-177
29. РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ШАРОИТИДА ХИЗМАТ КўРСАТИШ СОҲАСИНИ СТРАТЕГИК РИВОЖЛАНТИРИШ ХУСУСИЯТЛАРИ
Musinov Dilshod Sultanovich
178-184
30. ХИЗМАТ КўРСАТИШ СОҲАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА КИЧИК БИЗНЕСНИНГ ўрни
Иброҳимова Нафосат Абдусаттор қизи
185-192
31. RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TABIIY TURISTIK RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY KO'RSATKICHLARI
Rabbimov Muxriddin Musoqul o'g'li
193-197
32. RAQAMLI IQTISODIYOTDA ELEKTRON XIZMATLARNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI
Abduraimov Bun'et Muratovich
198-204